

Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni istungi protokoll nr 112

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 12. oktoober 2026

Algus 13.30, lõpp 14.40

Juhataja: Maris Lauri (esimees)

Protokollija: Terje Pall (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Ando Kiviberg, Aivar Kokk, Andrus Seeme (Mart Võrklaev asendusliige)

Komisjoni ametnikud: Jüri Nurme (nõunik)

Puudusid: Raimond Kaljulaid, Rene Kokk, Lauri Laats ja Juku-Kalle Raid

Kutsutud: Tervise ja Heaolu Infosüsteemi Keskuse (TEHIK) direktor Margus Arm; tervise infosüsteemi teenuste valdkonna juht Roman Kostrõkin; heaolu valdkonna juht Epp Laanepõld; infoturbe valdkonna juht Anto Kallas ja õigustiimi juht Ave Liina Antonik; andmekaitse spetsialist Laine Mokrik (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Terviseandmete kasutamine
3. Info ja muud küsimused
4. Tutvumine dokumentidega

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni nädala (12.10.2026-15.10.2026) töökava kinnitamine.

Komisjon istung esmaspäev, 12.10.2026 kell 13.30

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Terviseandmete kasutamine
3. Info ja muud küsimused
4. Tutvumine dokumentidega

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ando Kiviberg, Aivar Kokk, Maris Lauri, Andrus Seeme).

2. Terviseandmete kasutamine

Maris Lauri selgitas sissejuhatuses, et terviseandmete kasutamise teemat on komisjonile varem tutvustanud Siseministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti esindajad. Komisjon soovib saada Tervise ja Heaolu Infosüsteemi Keskuse (TEHIK) vaadet terviseandmete kasutamisele ja neile juurdepääsule jälitustegevuse kontekstis.

Margus Arm tutvustas lühidalt Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskuse tegevust. TEHIK on Sotsiaalministeeriumi hallatav asutus, mille klientide hulka kuuluvad Terviseamet, Ravimiamet, Sotsiaalkindlustusamet, Tervisekassa, Tervise Arengu Instituut, haiglad ja tervishoiuteenuse osutajad. Haiglatel ja tervishoiuteenuse osutajatel on kohustus edastada terviseandmed TEHIKu hallatavasse kesksesse tervise infosüsteemi, kus neid on võimalik riskasutada. Üldjuhul kasutatakse terviseandmeid patsiendi juuresolekul. Terviseandmed on delikaatsed isikuandmed ning nende turvaline hoidmine on oluline ka küberturvalisuse vaates. Inimestel on võimalik oma terviseandmetele juurdepääsu piirata, kuid Eestis on seda võimalust kasutanud vaid 0,02% inimestest. See näitab, et usaldus süsteemi vastu on olnud kõrge. Terviseandmeid kasutavad oma ülesannete täitmisel ka teised asutused ning TEHIKul on seadusest tulenev kohustus neid andmeid väljastada. Politsei teeb päringuid kriminaalmenetluse raames, Transpordiamet tervisetõendite kontrollimiseks ja Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme tuvastamiseks.

Ave Liina Antonik täiendas, et tervise infosüsteemi vastutav töötaja on Sotsiaalministeerium ning TEHIK on volitatud vastama üksikutele päringutele Sotsiaalministeeriumi juhiste ja seaduse alusel. Andmete väljastamise aluseks on tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 59³ lõige 7, mille kohaselt on süüteo- või kohtumenetluses Politsei- ja Piirivalveametil, Kaitsepolitseiametil, prokuratuuril ja kohtutel õigus pääseda terviseandmetele ligi tõe väljaselgitamise eesmärgil. Tõe väljaselgitamine on määratlemata mõiste, kuid TEHIK ei otsusta oma tehniliste ülesannete täitmisel, kas uurijal on kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks õigus konkreetsetele andmetele juurde pääseda. TEHIK kontrollib, kas taotluse on esitanud pädev asutus ja süüteomenetleja, kas taotluse on allkirjastanud pädev ametnik, kas menetlus on alustatud ning kas taotluses on märgitud menetluse sisu, õiguslik alus ja andmekoosseis. TEHIK on keeldunud andmete väljastamisest, kui menetlust ei ole veel alustatud. Kui taotluses soovitakse isiku kõiki terviseandmeid, palub TEHIK täpsustada, milliseid andmeid menetluseks konkreetsetelt vajatakse. Taotlused esitatakse kinnise dokumendihalduskeskkonna Delta kaudu.

TEHIKu seadusejärgne kontrollinõue ja reaalne ulatus sellega piirdub.

Aivar Kokk küsis 12. oktoobril Postimehes avaldatud artiklile viidates, miks ei ole TEHIK täitnud seadusest tulenevat kohustust ja vastanud 30 päeva jooksul isiku pöördumisele selle kohta, kas tema terviseandmeid on päritud ja kes on neid päringuid teinud?

Ave Liina Antonik vastas, et päringule tuleb vastata ühe kuu jooksul ning TEHIK on seda tähtaega järginud.

Margus Arm täiendas, et antud kaasus on menetluses ja selle tehniline lahendamine nõuab tavapärasest rohkem aega. TEHIKu eesmärk on täita seadusest tulenevaid kohustusi ja vastata pöördumistele 30 päeva jooksul. Kui menetlus kestab kauem, teavitatakse sellest isikut eelnevalt. Meediakajastuste tõttu on päringute mahud märkimisväärselt kasvanud ning sellise koormusega ei ole TEHIKu igapäevatöös arvestatud, seetõttu võtab päringutele vastamine rohkem aega ja ühe juhtumi korduvatele kirjadele on jäänud vastamata.

Aivar Kokk küsis, kas TEHIK suudab vastata septembris esitatud kõigile 60 päringule?

Laine Mokrik sõnas, et inimeste huvi ei puuduta nende terviseandmete kasutamise logisid, vaid Politsei- ja Piirivalveametil tehtud päringuid. TEHIK ei saa avaldada teavet selle kohta, kas politsei on isiku suhtes menetluse algatanud või tema terviseandmeid küsinud, kuna

sellise teabe väljastamine riukuks isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid nõudeid. Inimesed on teadlikud, et Terviseportaal on kättesaadav ja nähtavad kõik X-tee-üleselt tehtud päringute logid, nii Sotsiaalkindlustusameti, Transpordiameti ja arstide päringud, välja arvatud PPA päringud, sest PPA ei tee neid X-tee kaudu, vaid saab TEHIKult üksikpäringutele vastused kirjaliku menetluse teel. X-tee päringud tehakse infosüsteemide taustal ning inimesed ei ole nende tegemisest teadlikud.

Aivar Kokk selgitas, et murekoht seisneb selles, et erikomisjon kontrollis kevadel Politsei- ja Piirivalveametis ning Maksu- ja Tolliametis numbrituvastuskaamerate süsteemis tehtud päringuid ning tuvastas, et enamikul Maksu- ja Tolliameti poolt tehtud päringutel puudub õiguslik alus.

Ando Kiviberg palus täpsustada, kas uurimisorganid vaikimisi terviseandmetele juurde ei pääse, vaid peavad tegema vastava päringu?

Ave Liina Antonik kinnitas seda.

Ando Kiviberg palus täpsustada, kas kodanikul on Terviseportaal võimalik näha tema terviseandmete kohta tehtud päringute logisid?

Laine Mokrik vastas, et kodanik näeb Terviseportaal kõik X-tee kaudu tehtud päringuid, kuid ei näe TEHIKule dokumendihaldussüsteemi kaudu esitatud digiallkirjastatud päringuid, näiteks Politsei- ja Piirivalveameti või Terviseameti päringuid.

Ando Kiviberg küsis, kes teostab TEHIKu tegevuse üle järelevalvet ja kui regulaarselt seda tehakse?

Margus Arm vastas, et järelevalvet teostavad TEHIKU sisekontrolli spetsialist, Sotsiaalministeeriumi siseauditi osakond, Riigikontroll, Riigi Infosüsteemide Amet ja Andmekaitse Inspeksioon. Sotsiaalministeeriumi siseauditi osakond teostab järelevalvet vastavalt teemale perioodiliselt 3-4 korda aastas.

Maris Lauri küsis, kas uurimisasutusel on võimalik elektroonse kanali kaudu juurde pääseda isiku ravikindlustatuse, retsepti või diagnoosi andmetele ja kas need päringud on logitud?

Margus Arm vastas, et ravikindlustatuse ja retseptiandmed on Tervisekassa andmebaasides.

Laine Mokrik lisas, et uurimisasutustel on juurdepääs X-tee liidese kaudu Tervisekassa poolt hallatavale ravikindlustatuse ja retsepti andmekogule. TEHIK haldab tervise infosüsteemi.

Maris Lauri küsis, kas kõik TEHIKule tehtud päringud logitakse ning hiljem on võimalik kontrollida, kes TEHIKus andmetele juurdepääsu võimaldas?

Ave Liina Antonik vastas, et kõik tehtud päringuid on võimalik kontrollida.

Maris Lauri küsis, kas TEHIK võib terviseandmete kohta lisateabe saamiseks pöörduda arsti poole?

Laine Mokrik selgitas, et Riigikohtu lahendi kohaselt ei tohi arstid patsiendi konfidentsiaalsuse põhimõttest tulenevalt patsiendi andmeid väljastada. Pärast Riigikohtu lahendit hakati otsima õiguslikku lahendust, mis võimaldaks Politsei- ja Piirivalveametil terviseandmetele juurde pääseda ning seetõttu täiendati tervise infosüsteemi regulatsiooni isikuandmete kaitse seaduse rakendusseaduses Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse ülevõtmisel.

Maris Lauri küsis, kas Kaitsepolitseiameti poolt tehakse isikute taustakontrolliks TEHIKU-le päringuid?

Laine Mokrik vastas, kui tegemist ei ole kriminaalmenetlustoiminguga, siis TEHIK juurdepääsu andmetele anda ei saa. Kaitsepolitseiamet on soovinud vastavat regulatsiooni, kuid see on lahendamata.

Ando Kiviberg küsis täpsustavalt, kui TEHIK terviseandmeid taustakontrolliks Kaitsepolitseiametile ei väljasta, kuidas on võimalik neil isiku tervislikku või sõltuvusseisundit kontrollida?

Laine Mokrik vastas, et praktikas läbivad välismaale tööle suunduvad isikud, näiteks meremehed, narkootiliste ainete tarvitamise kontrolli. Kontrolli tulemusena väljastatud tõendit on võimalik kasutada taustakontrollis.

Maris Lauri küsis, kuidas on pikaajaliselt säilitatavad terviseandmed kaitstud õngitsemiste ja küberrünnete vastu?

Anto Kallas vastas, et infoturve on üles ehitatud mitmekihiliselt. Tervise infosüsteemi andmebaasi kaitstakse nii serveri- kui ka võrgutasandil. Kaitsemeetmete vastavust Eesti infoturbestandardile kontrollitakse auditite käigus. Lisaks koolitatakse ja treenitakse töötajaid küberintsidentidele reageerima. Andmed varundatakse andmesaatkonnas, kust on neid vajaduse korral võimalik taastada.

Ando Kiviberg palus tehisaru kiiret arengut arvestades prognoosida, millal praegused kaitsemeetmed võivad mõttetuks muutuda?

Anto Kallas vastas, et tehisaru ei ole seni loonud uusi ründemeetodeid, kuid on andnud ründajale juurde automatiseerimisvõimekuse ja kiiruse. Kui varem tegid ründajad või ründeorganisatsioonid üksikuid tegevusi mitme kuu jooksul, siis tehisaru abil on võimalik teha minutitega 10 000 ründekatset. Kui süsteemid ei ole õigel ajal paigutatud, võib leida kiiremini turvanõrkusi ning süsteeme üle koormata.

Margus Arm lisas, et nii TEHIKU kui Sotsiaalministeeriumi töötajatel on kohustus kord aastas läbida kübertestid, mis aitavad tavakasutajatel küberohtudest teadlikumad olla.

Maris Lauri palus selgitada, kuidas võideldakse küberohtudega sotsiaalkaitsevaldkonnas.

Epp Laanepõld selgitas, et sotsiaalkaitsevaldkonnas on kasutusel kaks infosüsteemi: kohalike omavalitsuste sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister STAR ning sotsiaalkaitse infosüsteem SKAIS. Tegemist on riiklike teenustega, millele juurdepääs on piiratud. Kui kohalik omavalitsus ei ole pööranud infoturbele piisavalt tähelepanu, võib selle kaudu tekkida ründevõimalus. Süsteemid on siiski üles ehitatud rollipõhise juurdepääsu ja autentimise alusel ning kõik arendused läbivad turvatestid. Ka sotsiaalkaitsevaldkonna infosüsteemide infoturve on lahendatud mitmekihiliselt. Andmeid varundatakse andmesaatkonda igapäevaselt, mis võimaldab need ründe korral taastada. Järelevalvet sotsiaalkaitsevaldkonnas teostab Sotsiaalkindlustusamet.

Aivar Kokk palus täpsustada asutusi, kes TEHIKult terviseandmeid küsivad?

Ave Liina Antonik vastas, et Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse alusel tervisteenuse osutajad, kohtuarstliku ekspertiisi ja kohtupsühhiaatria eksperdid ning Terviseamet.

Laine Mokrik lisas, et Terviseameti päringutele vastatakse anonüümistatult. Terviseamet ei kontrolli konkreetseid isikuid, vaid tervishoiuteenuste dokumenteerimist, ravikvaliteeti ja tervishoiuteenuse osutajate kohustuste täitmist. Terviseametil on seadusest tulenev õigus pääseda süsteemile ligi X-tee kaudu, kuid vastavat tehnilist võimekust alles arendatakse. Transpordiametil, Sotsiaalkindlustusametil, Töötukassal ja Kaitseressursside Ametil on menetluste läbiviimiseks juurdepääs X-tee kaudu. Süsteemile otse juurdepääsu omavatel asutustel peab päringute tegemiseks olema seadusest tulenev alus.

Maris Lauri küsis, kas päringus fikseeritakse alus?

Laine Mokrik vastas, et päringus fikseeritakse menetluse number.

Ando Kiviberg sõnas, et ühiskonnas tekitavad ärevust olukorrad, kus ametikohast tuleneva juurdepääsuõigusega isikud kasutavad andmeid isiklikust uudishimust ajendatuna.

Margus Arm selgitas vastuseks X-tee toimimise aluspõhimõtteid. X-tee kaudu andmete pärimiseks peab päringu tegijal olema seadusest tulenev alus, mille olemasolu kontrollib andmete väljastaja. Pärida saab üksnes konkreetseid andmevälju, mis on vastava teenuse osutamiseks eelnevalt kokku lepitud, sest andmevahetus toimub infosüsteemide vahel automaatselt.

Ando Kiviberg tegi ettepaneku parlamentaarse järelevalve raames tutvuda infosüsteemidega

TEHIKUs kohapeal.

Laine Mokrik tõi välja, et õigusruumi muudetakse ja täpsustatakse ning on menetluses Riigikogus ning lisas, et Politsei- ja Piirivalveameti päringud on enamuses nõusolekupõhised.

3. Info ja muud küsimused

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kutsuda komisjoni 19. oktoobri istungile kaitseminister ja siseminister seoses Lätis toimunud piiriintsidendiga.

Maris Lauri sõnas, et komisjoni 19. oktoobri istung toimub kaitseministriga 2027. a eelarve ülevaatamiseks ning 26. oktoobril Kaitseväe Luurekeskuse ülemaga. Piiriintsidendiga seonduvad küsimused ei ole julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni pädevuses vaid kuuluvad riigikaitsekomisjoni valdkonda ning soovitas pöörduda ettepanekuga riigikaitsekomisjoni esimehe poole. Teemat võib vajadusel arutada riigikaitsekomisjoni ja julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni ühisistungi formaadis.

4. Tutvumine dokumentidega

Komisjoni liikmed tutvusid dokumentidega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Maris Lauri

juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Terje Pall

protokollija